

Årsrapport 2015

Fællessekretariatet for Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabsetiske Komité

(Hjemsted: Holbergsgade 6, 1057 København K)



DEN NATIONALE
VIDENSKABSETISKE
KOMITÉ

The National Committee on Health Research Ethics

Indhold

| | |
|--|----|
| 1. Påtegning af det samlede regnskab | 3 |
| 2. Beretning | 4 |
| 2.1 Præsentation af virksomheden | 4 |
| 2.2 Ledelsesberetning | 6 |
| 2.3 Kerneopgaver og ressourcer | 17 |
| 2.4 Målrapporing | 17 |
| 2.5 Forventninger til det kommende år | 17 |
| 3. Regnskab | 20 |
| 3.1 Anvendt regnskabspraksis | 20 |
| 3.2. Resultatopgørelse mv. | 21 |
| 3.2.1 Resultatopgørelse | 21 |
| 3.2.2 Resultatdisponering | 22 |
| 3.3 Balancen | 23 |
| 3.4 Egenkapitalforklaring | 24 |
| 3.5 Likviditet og låneramme | 24 |
| 3.6 Opfølgning på lønsumsloft | 25 |
| 3.7 Bevillingsregnskabet | 25 |
| 4. Bilag | 26 |
| 4.1 Noter til resultatopgørelse og balance | 26 |
| Note 1: Immaterielle anlægsaktiver | 26 |
| Note 2: Materielle anlægsaktiver | 27 |

1. Påtegning af det samlede regnskab

Årsrapporten omfatter de hovedkonti på Finansloven, som Fællesekretariatet for Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabsetiske Komité, CVR-nr. 11806619, er ansvarlig for: § 16.11.40, herunder de regnskabsmæssige forklaringer, som skal tilgå Rigsrevisionen i forbindelse med bevillingskontrollen for 2015.

Der tilkendes gives hermed:

1. at årsrapporten er rigtig, dvs. at årsrapporten ikke indeholder væsentlige fejlinformationer eller udeladelser, herunder at målopstillingen og målrapporteringen i årsrapporten er fyldestgørende,
2. at de dispositioner, som er omfattet af regnskabsaflæggelsen, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis, og
3. at der er etableret forretningsgange, der sikrer en økonomisk hensigtsmæssig forvaltning af de midler og ved driften af de institutioner, der er omfattet af årsrapporten.

København den 10. marts 2016



Christa Lundgaard Kjøller, sekretariatschef

Fællesekretariatet for Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabsetiske Komité

København den 10. marts 2016



Per Okkels, departementschef
Sundheds- og Ældreministeriet

2. Beretning

2.1 Præsentation af virksomheden

Det Ethiske Råd

Det Ethiske Råd er en uafhængig institution under Sundheds- og Ældreministeriet.

Det Ethiske Råd blev nedsat i 1987 og fik i 2004 udvidet mandatet, som er følgende: Ethiske spørgsmål, der knytter sig til forskning i og anvendelse af bio- og genteknologier, der berører mennesker, natur, miljø og fødevarer samt øvrige etiske spørgsmål, der knytter sig til sundhedsvæsenet og den biologisk-medicinske forskning vedrørende mennesket.

Rådet består af 17 medlemmer, såvel lægfolk som fagfolk, der beskikkes i en periode på tre år med mulighed for genudpegning i yderligere én periode. Rådets medlemmer beskikkes af sundheds- og ældreministeren efter følgende regler:

- 9 medlemmer udpeges af folketingsudvalget (Udvalget vedrørende Det Ethiske Råd). Disse må ikke være medlem af Folketinget, en kommunalbestyrelse eller et regionsråd
- 4 medlemmer udpeges af sundheds- og ældreministeren
- 2 medlemmer udpeges af miljø- og fødevarerministeren
- 1 medlem udpeges af uddannelses- og forskningsministeren
- 1 medlem udpeges af erhvervs- og vækstministeren

Formanden for Rådet udnævnes af sundheds- og ældreministeren efter indstilling fra Folketingets Udvalg vedrørende Det Ethiske Råd blandt de beskikkede medlemmer. Rådet vælger selv sin næstformand.

Mission

I henhold til loven er Det Ethiske Råds mission at vurdere de etiske spørgsmål, der knytter sig til forskning i og anvendelse af bio- og genteknologier, der berører mennesker, natur, miljø og fødevarer samt vurdere øvrige etiske spørgsmål, der knytter sig til sundhedsvæsenet og den biologisk-medicinske forskning vedrørende mennesket.

Hovedopgaver

Rådets mission opfyldes ved varetagelsen af to hovedopgaver:

1. Rådgivning til Folketing, ministerier og offentlige myndigheder

Rådet varetager rådgivningsforpligtelsen ved at følge udviklingen og udarbejde rapporter, som kan indeholde anbefalinger til Folketinget og ministre om ændring af lovgivning og/eller ny lovgivning, eller ved at udarbejde høringssvar til lovforslag. Rådet afholder også konferencer og debatdage for Folketinget og offentlige myndigheder.

2. Informations- og debatskabende aktiviteter

Rådet varetager informations- og debatskabende aktiviteter om de etiske dilemmaer, problemstillinger og udfordringer, som samfundet står over for. Rådet sørger for løbende at holde offentligheden orienteret om sit arbejde, og for at de etiske spørgsmål gøres til genstand for debat i offentligheden.

Dette sker blandt andet ved at afholde konferencer og debatdage for offentligheden, at udarbejde internetbaseret undervisningsmateriale til folkeskole og gymnasieskoler, og ved deltagelse i en lang række foredrag rundt omkring i landet. Endvidere deltager Rådet jævnligt i den offentlige debat i Danmark via kronikker, debatindlæg, deltagelse i dokumentarprogrammer, nyheder m.m. Rådet deltager tillige i det internationale samarbejde med fokus på eksponering af Rådets arbejde på internationalt plan.

Rådet kan tillige gøre brug af offentlige høringer, nedsætte arbejdsgrupper m.m. til at udrede særlige spørgsmål.

Vision / strategisk fokus

Det er Rådets vision, at arbejdet med de to hovedopgaver – rådgivning (1) og information og debat (2) - er præget af grundighed og bygger på et fagligt solidt fundament, således at alle de etiske vinkler indenfor det konkrete emne forsøges udfoldet. Rådet ser det som sin opgave at komme til bunds i virksomhedsområdets etiske dilemmaer og problematikker, der vedrører os alle – borgere, politikere, de faglige miljøer og pressen – i dagens samfund.

Samtidig ønsker Rådet i valget af emner til behandling at være tidssvarende og samtidig forberede samfundet på de etiske dilemmaer, som fremtiden byder på, så Rådets aktiviteter er såvel relevante som fremsynet. Rådet bestræber sig således på at være på forkant med udviklingen og herved være ikke alene en væsentlig men også uundværlig aktør i samfundsdebatten.

Den Nationale Videnskabsetiske Komité (DNVK)

Den Nationale Videnskabsetiske Komité er en institution under Sundheds- og Ældreministeriet.

Det videnskabsetiske komitéssystem er uafhængigt og har til formål at sikre, at sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter gennemføres videnskabsetisk forsvarligt. Hensynet til forsøgspersoners rettigheder, sikkerhed og velbefindende går forud for videnskabelige og samfundsmæssige interesser i at skabe mulighed for at tilvejebringe ny viden eller undersøge eksisterende viden, som kan berettigg forskningsprojektets gennemførelse.

DNVKs sammensætning

Komitéen nedsættes af sundheds- og ældreministeren og består af 13 medlemmer. De 13 medlemmer, der beskikkes af sundheds- og ældreministeren, udpeges på følgende måde:

- Sundheds- og ældreministeren udpeger formanden, der skal repræsentere statslige forskningsinteresser og folkeoplysende, videnskabsetiske, almenkulturelle eller sociale interesser, der har betydning for den nationale komités virke
- 2 medlemmer udpeges efter samlet indstilling fra bestyrelserne for Det Strategiske Forskningsråd og Det Frie Forskningsråd, der skal repræsentere forskningsinteresser og folkeoplysende, videnskabsetiske, almenkulturelle eller sociale interesser, der har betydning for den nationale komités virke
- 5 medlemmer udpeges i samråd med ministeren for uddannelse og forskning efter åbent opslag, der også skal repræsentere forskningsinteresser og folkeoplysende, videnskabsetiske, almenkulturelle eller sociale interesser, der har betydning for den nationale komités virke
- 5 medlemmer udpeges efter indstilling fra de enkelte regioner

Ved udpegningen sikres det, at komitéen bliver bredt sammensat af medlemmer, der er aktive inden for den sundhedsvidenskabelige forskning og lægmedlemmer. Komitéen sammensættes så vidt muligt, så der kun er én mere af det ene køn end af det andet, og komitéen vælger selv sin næstformand.

Udpegningsperioden er svarende til den for regionsrådene gældende valgperiode, således at nuværende komité er udpeget for perioden 1. januar 2014 – 31. december 2017.

Den Nationale Videnskabsetiske Komités opgaver og formål

Hovedvægten i DNVK's opgaver i 2015 var, at:

- Behandle anmeldelser af sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter vedrørende særligt komplekse områder
- Fungere som ankeinstans for afgørelser truffet af de regionale videnskabsetiske komitéer og afgøre sager, der er indbragt af et kvalificeret mindretal i en regional videnskabsetisk komité

- Koordinere arbejdet i de regionale videnskabetiske komitéer
- Fastsætte vejledende retningslinjer
- Sikre kvalitetsudvikling, kvalitetssikring og læring i komitésystemet
- Udtale sig om spørgsmål af principiel karakter, såfremt dette ikke var knyttet til godkendelsen af et konkret forskningsprojekt
- Følge forskningsudviklingen inden for sundhedsområdet

Desuden afgav DNVK vejledende udtalelser om sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter, som danske forskere planlagde at gennemføre i udlandet.

Det er komitéens mål:

- At ansøgere om godkendelse af et sundhedsvidenskabeligt forskningsprojekt oplever et højt serviceniveau, en kvalificeret sagsbehandling og en kort sagsbehandlingstid
- At koordinere arbejdet i komitésystemet, således at der opleves en ensartethed indenfor komitésystemet
- At sikre kvalitetsudvikling ved hjælp af blandt andet testsager og audit
- At følge forskningsudviklingen inden for sundhedsområdet dels via de forskningsaktive medlemmers bidrag dels ved eksterne eksperter faglige bidrag og indlæg på komitéens møder

Til betjening af Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabetiske Komité er knyttet et fællessekretariat, der forestår planlægning og udførelse af Rådets og Komitéens aktiviteter.

Sekretariatet består af syv akademiske medarbejdere, to administrative medarbejdere, en kommunikationsmedarbejder, to studenter, en erhvervs-ph.d. og sekretariatschefen.

Hovedkonti

| Hovedkonto | Navn | Bevillingstype |
|------------|---|-----------------|
| § 16.11.40 | Fællessekretariat for Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabetiske Komité | Driftsbevilling |

2.2 Ledelsesberetning

Det Ethiske Råd

Det Ethiske Råd gennemførte i 2015 følgende aktiviteter:

Udtalelse om opbevaring og brug af ubefrugtede æg

Da loven om kunstig befrugtning blev vedtaget i 1997, kunne det endnu ikke lade sig gøre at nedfryse ubefrugtede æg og anvende dem til assisteret reproduktion på et senere tidspunkt. Dette er efterfølgende blevet muligt, hvilket har skabt nye handlemuligheder. Blandt andet er det blevet muligt for kvinder at opbevare deres egne æg med henblik på at benytte dem på et senere tidspunkt.

Dette er relevant for kvinder, der risikerer at blive infertile, fordi deres æg eller æggestokke skal fjernes eller ødelægges i forbindelse med sygdom og behandling, fx på grund af cancer. Det kan også være relevant for kvinder, der ønsker at "forlænge" deres reproduktive periode. Mens kvinderne stadig er fertile, kan de tage

friske æg ud til opbevaring for at søge at benytte dem til assisteret reproduktion på et senere tidspunkt, hvor de formodentlig ikke ville være naturligt fertile.

Muligheden for nedfrysning af ubefrugtede æg skaber også en væsentligt større fleksibilitet i forbindelse med donation. For eksempel behøver den modtagende kvinde ikke at få ægget sat op samme dag, som det er udtaget, ubefrugtede æg kan flyttes rundt på hele kloden, ligesom det er muligt at skabe "ægbanker" med beskrivelser af donorerne på samme måde som i sædbanker mv.

Efter Det Etske Råds opfattelse er det ikke i tilstrækkelig grad blevet diskuteret, hvordan lovgivningen om opbevaring og brug af ubefrugtede æg bør være. I stedet er det stiltiende blevet antaget, at reglerne om befrugtede æg også kan anvendes i forhold til ubefrugtede æg. Rådet mener ikke, at rigtigheden af denne antagelse kan tages for givet og har derfor afgivet en udtalelse med stillingtagen til reguleringen angående ubefrugtede æg.

Udtalelse om forskning i sundhedsdata og biobanker

En kombination af bioteknologisk og digital revolution medfører, at store mængder af sundhedsdata tilvejebringes og gøres tilgængelige i dataregistre og biobanker. De danske samlinger af data og væv anses for at rumme helt særlige muligheder for at styrke dansk forskning, behandling og økonomisk vækst.

Aktuelle sager om dataudslip og -misbrug er imidlertid en påmindelse om vigtigheden af at skabe rammer for forskningen, der kan være med til at sikre borgernes fortsatte tillid til forskning og sundhedsvæsen. Digitaliseringen har fået antallet af databrister til at vokse.

Sundhedsdata kan rumme særdeles følsomme oplysninger om aktuelle, tidligere og mulige fremtidige sundhedsproblemer. Det kan være en krænkelse af privatlivet – og føre til diskrimination og stigmatisering – hvis der opstår fejl og data slipper ud. Det risikerer også at skade befolkningens tillid til forskning og sundhedsvæsen.

Det Etske Råd har det seneste år set nærmere på de etiske dilemmaer, udviklingen rejser. Rådet har set på, hvordan samfundet under nutidens vilkår bør afveje forskellige hensyn med fokus på værdierne solidaritet, nytte, privathed, tillid og selvbestemmelse.

Det gælder fx følgende spørgsmål:

- Hvordan beskytte borgernes privatliv bedre?
- Hvordan fremme en solidaritetsbaseret og effektiv sundhedsforskning?
- Hvordan bevare borgernes tillid til forskningen?
- Hvilken rolle bør borgernes selvbestemmelse spille?

Rådet afholdt offentliggørelsesarrangement på Christiansborg i maj 2015 og har efterfølgende deltaget i en lang række debatarrangementer om dette emne, ligesom formanden for arbejdsgruppen har deltaget i møder med STARS, Lægeforeningen, Folketinget sundhedspolitiske ordførere, Danske Regioner m.fl.

Undervisningsmateriale til folkeskoler og gymnasieskoler: Etisk Forum for Unge – Ønskebarn

Anvendelse af ny teknologi rejser en mangfoldighed af etiske spørgsmål ved det at få børn. Ønskebarn er et undervisningsmateriale, der handler om de valg, man må træffe, når man bringer børn til verden med hjælp fra teknologien.

Materialet giver viden om de etiske spørgsmål, der er knyttet til forskellige teknikker, som anvendes i den menneskelige reproduktion. Nogle af teknikkerne anvendes allerede i dag – og nogle er måske på vej. Uanset om teknikken allerede anvendes, eller om den er på vej, må man altid være opmærksom på de etiske hensyn, når man ændrer på grundlæggende vilkår ved menneskeligt livs opståen.

Materialet er indtil videre bestilt i 20.000 trykte eksemplarer og er det næstmest besøgte på Rådets hjemmeside.

Etik og livet: EtikDyst – en konkurrence for gymnasieelever om stamceller.

Det Etske Råd udskrev i efteråret 2014 konkurrencen EtikDyst for gymnasieelever i anledningen af det nye undervisningsmateriale om stamceller. Eleverne blev udfordret til at besvare en række opgaver, der både

har krævet indsigt i den naturvidenskabelige baggrund for stamceller og de forskellige etiske holdninger på området.

Alle de indsendte besvarelser blev bedømt af en bedømmelseskomité ud fra kriterierne faglighed, fremstilling og etisk argumentation. Bedømmelseskomitéen bestod af tidligere næstformand for Rådet, Ester Larsen som formand og Thomas Ploug, medlem af Rådet, Thomas G. Jensen, professor i medicinsk genetik, og gymnasielærer Liselotte Unger.

De tre vinderklasser præsenterede deres projekter for en række af Folketingets politikere, stamcelleforsker Poul Hyttel, bedømmelseskomitéen, medlemmer af Det Etiske Råd og andre gymnasielever på Christiansborg onsdag d. 15. april 2015.

Debatdag om fødevarer fra klonede dyr

Det Etiske Råd og Det Dyreetiske Råd afholdt den 7. april 2015 i ZOO en fælles debatdag om kloning af vores animalske fødevarer. Hvilke etiske problemstillinger rejser teknologien omkring fødevarer sikkerhed, dyrevelfærd og naturlighed? Skal teknologien forbydes, produkterne mærkes eller er det blot en udvikling af det konventionelle avlsarbejde? En række af landets førende forskere indenfor kloning, forbrugeradfærd og etik belyste emnet.

Antologi om klimabelastende fødevarer

Det Etiske Råd udgav i januar 2015 en antologi om klimabelastende fødevarer. I manglen på effektive politiske tiltag er fænomenet "den etiske forbruger" vundet frem også på klimaområdet. Nogle forbrugere er begyndt at medtænke fødevarernes effekt på klima, når de køber ind i håbet om, at øget efterspørgsel på bæredygtige varer kan vende udviklingen – og endnu flere appellerer til, at vi skal tage ansvaret i den ene hånd og indkøbskurven i den anden.

Men er det den enkelte forbrugers ansvar at redde verden? Er det sandsynligt, at forbrugerne kan vende udviklingen ved at tage individuelt ansvar? Eller skal andre aktører tage et større ansvar, hvis udviklingen skal vendes? Rådets antologi rummer 11 bidrag fra eksperter og interessenter, som med hver deres baggrund bidrager til at svare på disse spørgsmål.

Diagnoser

Rådets arbejde med diagnoser tager udgangspunkt i en udvikling i samfundet, der går i retning af en øgning af diagnosekategorier og en opfattelse af, at diagnoser i stigende grad anvendes udenfor det rent lægefaglige område. Målet for arbejdet har været at afdække de etiske problemstillinger og dilemmaer, der er knyttet til de forskellige relationer, som kliniske diagnoser indgår i, eksempelvis mellem patient og praktiserende læge eller mellem borger og sundhedsmyndigheder.

At få en diagnose kan være "det bedste" og "det værste" for personen. Rådet har med etikken som fokus diskuteret aspekter som fx hvad sygdom egentlig er og hvilke konsekvenser en diagnose har for det enkelte menneskes identitet og samspil med andre.

Rådet afholdt 7 workshops i forløbet. Formålet med workshops har været at synliggøre de involverede aktørers perspektiver, at skabe dialog mellem de forskellige perspektiver og vurdere perspektivernes mulighed for at flytte sig. Den indsigt, som Det Etiske Råd har fået gennem afholdelse af workshops, er blevet formuleret i en række kernetekster. I workshops har deltaget både patienter, pårørende, sundhedspersoner og andre fagprofessionelle, forskere etc. – i alt ca. 100 personer. Herudover har arbejdsgruppen løbende afholdt møder.

Materialet offentliggøres ved en debatdag på Christiansborg den 26. januar 2016 i samarbejde med Lægeforeningen og Danske Patienter.

Etisk forbrug

Klimaforandringerne er måske det væsentligste etiske spørgsmål, nuværende generationer skal tage stilling til. Fænomenet berører os alle, foreløbig i mindre omfang, men opvarmningen og følgerne af den går langt hurtigere end hidtil forudset. På samme måde udgør nedbrydningen af miljø og biodiversitet og overforbrug af ikke-fornybare naturressourcer en trussel mod kommende generationer.

Er det op til hver enkelt forbruger at sikre, at danskernes fødevarerforbrug er bæredygtigt? Bør landbruget og butikkerne også tage et ansvar? Eller bør politikerne lovgive og dermed gøre bæredygtigt forbrug til et fælles ansvar? Og i hvilke tilfælde er det i givet fald på sin plads med lovgivning?

Rådet har ønsket at bidrage til en debat om, hvornår etisk begrundede tiltag på fødevarerområdet er på sin plads, og om og i hvilke tilfælde mærkning er det bedste valg i forhold til regulering. På baggrund af en række møder i arbejdsgruppen, er der udarbejdet baggrundstekst og 3 cases om henholdsvis Fødevarer fra dyr fodret med GMO, Klimabelastende fødevarer og Klonede dyr og deres efterkommere. Sidstnævnte er udarbejdet i samarbejde med Dyreetisk Råd.

Materialet blev færdiggjort ved årsskiftet og offentliggøres ved flere debatarrangementer på Christiansborg i foråret 2016.

Etik ved livets afslutning

I efteråret 2015 igangsattes arbejdsgruppen 'Etik ved livets afslutning'. Formålet er at skabe et praksisorienteret materiale om behandling af døende og deres vilkår.

Rådet har gennem de seneste år udgivet en række tekster om døende og døendes vilkår og har et ønske om, at det i endnu højere grad vil lykkes at bringe disse værdidiskussioner ud i praksis i dialog med pleje- og sundhedspersonale, døende og pårørende.

Sideløbende vil arbejdsgruppen undersøge andre aktuelle problemstillinger, som har manges bevågenhed, fx patienters mulighed for at træffe beslutninger om fremtidige behandlinger.

Nudging og folkesundhed

Også arbejdsgruppen vedr. 'Nudging og folkesundhed' igangsattes i 2015. Nudging betyder, at man tilskynder en person til at foretage et bestemt valg ved at give et mildt puf, og med et projekt om 'nudging og folkesundhed', ønsker Rådet at skabe opmærksomhed og debat om den måde, sundhedsmyndighederne henvender sig til borgerne på med tiltag, der skal fremme vores sundhed.

Arbejdsgruppen vil undersøge, hvordan sundhedsvæsenet og staten påvirker borgere til at træffe bestemte valg i deres adfærd for at fremme sundhed, herunder se på, hvor langt sundhedsmyndighederne kan gå i forsøget på systematisk at påvirke folk i en bestemt retning, fordi valget af den information man giver folk, altid vil påvirke de valg, folk foretager. Det gælder både ifm. nudgingtiltag og ved brugen af prædiktive undersøgelser, som fx kræftscreenings- og vaccineprogrammer. Spørgsmålet er blandt andet, hvor grænsen går for illegitime og legitime former for kontakt, hvor nudging kan ligge i en grænsezone.

Høringssvar

Rådet har modtaget i alt 18 høringsbreve, hvoraf 12 har givet anledning til uddybende besvarelser.

Arrangementer m.m.

Møde med Udvalget vedr. Det Ethiske Råd

Den 24. september afholdt Rådet møde med det nyudpegede Udvalg vedrørende Det Ethiske Råd i Folketinget, hvor Rådets arbejde blev drøftet.

Folkemøde

Rådet deltog igen i 2015 i Folkemødet på Bornholm i dagene 11.-14. juni 2015. Det Ethiske Råd arrangerede et debatarrangement vedr. "Forskning i sundhedsdata og biobanker". Herudover deltog rådets medlemmer i en række debatarrangementer under Folkemødet, inden for emnerne aktiv dødshjælp, velfærdsteknologi, datasikkerhed, tvang i somatikken, fremtidens fødevarer, klima, lighed i sundhed og assisteret reproduktion m.m.

Science Forum

Rådet deltog tillige i Danmarks største science & technology messe. Science i Forum danner ramme for finalen i Unge Forskere - Danmarks største talentkonkurrence for børn og unge med interesse for science. Rådet deltog sammen med over 35 virksomheder, museer og organisationer, med en stand om etisk forbrug og undervisningsmaterialet om ønskebarn samt deltog med oplægsholder til de store sceneshows.

Debatarrangementer

I løbet af året deltog Rådets medlemmer i mere end 100 debatarrangementer landet over, arrangeret af fx universiteter, sygehuse, folkeuniversiteter, foredragsforeninger, interesseorganisationer, højskoler og menighedsråd m.m. Det kan særligt fremhæves, at Rådets medlemmer via foredragsaktiviteterne er i direkte kontakt med flere væsentlige målgrupper. Eksempler på oplæg er oplistet nedenfor:

- Temadag om etik på intensivafdeling på Sønderborg Sygehus
- Oplæg i den klinisk etisk komite på Hvidovre Hospital
- Foredrag på Sankt Maria Hospice i Vejle om dilemmaer ved livets afslutning
- Foredrag i Hjørring om Rådets arbejde
- Foredrag i FOA Sjælland om etik i sundhedsvæsenet
- Foredrag for danske bioanalytikere om etik og korttidskontakt

Rådet gav endvidere økonomisk støtte til afholdelse af 27 debatarrangementer i årets løb.

Henvendelser til Rådet fra borgere og studerende

Det Ethiske Råd modtager dagligt en række henvendelser fra borgere og studerende, hvor Rådet via bl.a. undervisningsmaterialet på hjemmesiden har vejledt og informeret til brug for blandt andet projekter og opgaveafleveringer.

Internationalt samarbejde

Rådet deltog i det internationale samarbejde og var bl.a. repræsenteret ved "Beings 2015" i Atlanta, 17.-19. maj 2015, SMERs 30 års jubilæum i Stockholm den 9.-10. september 2015, UNESCOs 11th World Conference on Bioethics, Medical Ethics and Health Law, Napoli, 20.-22. oktober 2015.

Rådsmøder

Det Ethiske Råd afholdt 10 rådsmøder og et internatmøde. Rådsmødet i august var et fællesmøde med SMER (Det svenske Medicinsk-Ethiske Råd).

Presse

Det Ethiske Råd er i hyppig dialog med nationale medier, og deltager i debatten omkring etiske spørgsmål og dilemmaer. Dette sker ved deltagelse i dokumentarprogrammer, nyheds- og temaudsendelser. Endvidere er Rådet afsender af en række kronikker og debatindlæg til landets aviser. Det Ethiske Råd deltog endvidere i dokumentarprogrammet "Indefra med Anders Agger", der blev vist på DR2, den 7. december 2015.

Rådets hjemmeside

Det Ethiske Råd har i 2015 udviklet nye hjemmesider til både Rådet og Komitéen i samarbejde med Kraftwaerk og Grobowski. Formålet med de nye hjemmesider har været at fremstå mere moderne, at få et mere billedbærent univers, der bygges op omkring de temaer, som Rådet arbejder med.

Besøgende på Rådets hjemmeside:

260.000 besøg

630.000 sidevisninger

Mest viste indhold

- Etisk Forum for Unge – Inde eller ude?
- Etisk Forum for Unge – Ønskebarn
- Etik og Livets Byggeklodser – Hvad er etik?
- Om Det Ethiske Råd
- Information om medlemmer
- Aktiv dødshjælp
- Neuroetik
- Genteknologi
- GMO
- Stamceller
- Kloning
- Alt om dna

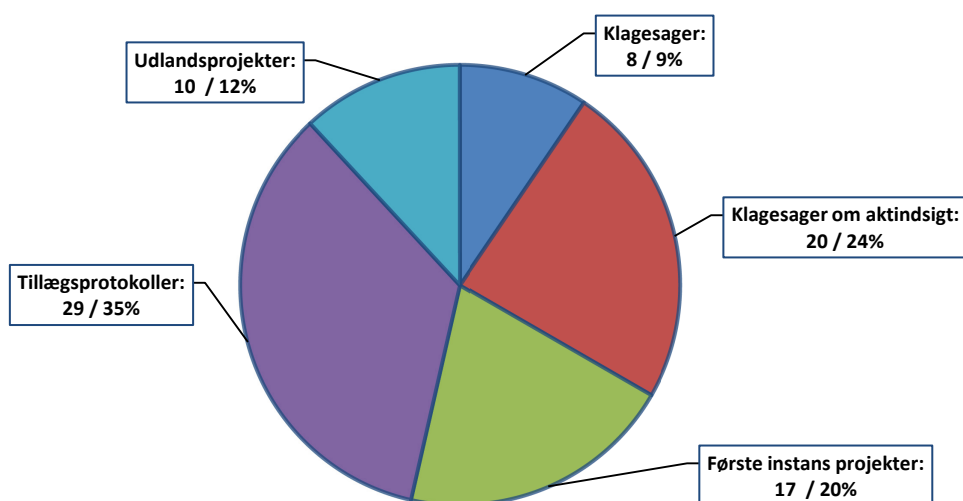
Rådet har ca. 500 følgere på Twitter og 2300 abonnenter på Rådets nyhedsbrev, der udkommer ca. 6 gange om året.

Den Nationale Videnskabetiske Komité (DNVK)

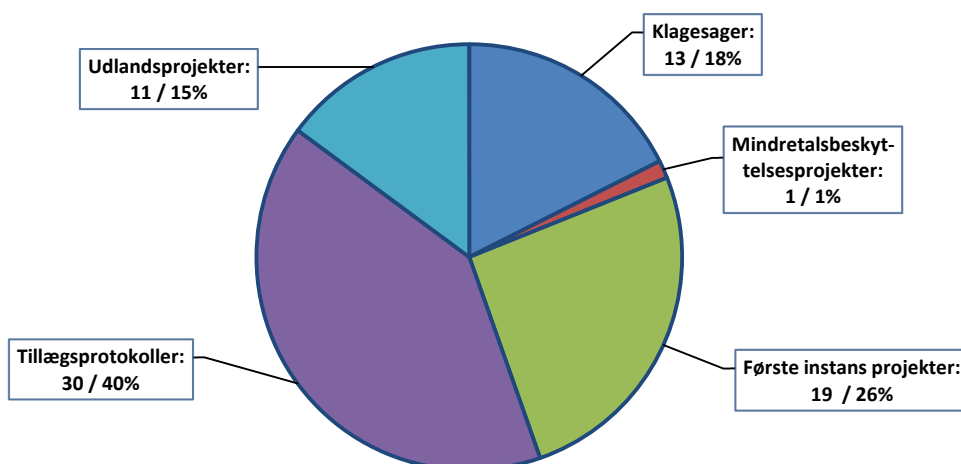
Behandling af forskningsprojekter

DNVK afholdt i alt 8 komitémøder og et årsmøde for komitésystemet i 2015. Endvidere afholdtes 2 møder i Kontaktforum med deltagelse af alle formandskaber og sekretariatschefer for de regionale komitéer. Herudover afholdt DNVKs sekretariat 2 koordineringsmøder med sekretariatene for de regionale komitéer i Samordningsforum og 2 møder med Sundhedsstyrelsen i det fælles Koordineringsforum med henblik på at sikre læring og videndeling i komitésystemet.

Anmeldte projekter til DNVK i 2014



Anmeldte projekter til DNVK i 2015



DNVK fik i 2015 anmeldt 19 forskningsprojekter og 30 tillægsprotokoller til behandling i første instans. Tillige behandlede 13 klagesager over afgørelser truffet af en regional komité og 1 mindretalsafgørelse indsendt af en regional komité. Udlandsudvalget behandlede derudover 10 udlandsprojekter. Samlet set behandlede DNVK 74 sager i 2015.

Størstedelen af førsteinstans sagerne (9) omhandlede ansøgninger om dispensation fra indhentelse af samtykke i forbindelse med omfattende kortlægning af individets arvmasse. 6 projekter vedrørte forskning i lægemidler til avanceret terapi og 4 projekter vedrørte forskning i biologisk materiale udtaget i forbindelse med retsmedicinske obduktioner.

Af de 19 første instansprojekter godkendte DNVK 5 projekter uden betingelser og 6 projekter blev godkendt med betingelser, 1 projekt blev ikke godkendt, og 1 projekt blev bedømt ikke anmeldelsespligtigt til DNVK og tilbageført til behandling i en regional komité. De resterende 6 projekter blev af sekretariatet og/eller formandskab afgjort til ikke at falde indenfor DNVKs kompetenceområde.

DNVK traf således afgørelse i 13 første instansprojekter i 2015. 12 projekter blev afgjort inden for den lovfastsatte frist på 60 dage, og 1 projekt blev afgjort efter 60 dages fristen. Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid for de 13 mødebehandlede første instansprojekterne blev 40,8 dage.

I 2015 behandlede og afgjorde DNVK 30 tillægsprotokoller til førsteinstans projekter. Af disse blev 27 tillægsprotokoller godkendt uden betingelser, 1 blev godkendt med betingelser, 1 blev ikke godkendt, og 1 tillægsprotokol fik alene dele af tillægget godkendt. 26 tillægsprotokoller blev afgjort inden for den lovfastsatte frist på 35 dage, og 4 tillægsprotokoller blev afgjort efter denne frist. Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid for de 30 tillægsprotokoller blev 19,16 dage.

Af de 13 indbragte klagesager over afgørelser truffet af en regional komité blev 11 projekter mødebehandlet af DNVK. 4 klagesager blev godkendt med betingelser, 5 klagesager blev ikke godkendt, idet den regionale komité's afgørelse blev stadfæstet. De resterende 2 projekter blev henlagt, idet den regionale komité valgte at genoptage sagsbehandlingen i disse projekter. Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid for de 11 mødebehandlede klagesager blev 53,36 dage.

2015 var også fortsat præget af behandlingen af de mange klager over de regionale komitéers afgørelser i 80 aktindsigtssager, hvor Det Nordiske Cochrane Center søgte indsigt i konkrete forskningsprojekter. DNVK valgte efter en konkret vurdering at give forskergruppen adgang til de fortrolige oplysninger i projekt-materialet under et strafbelagt tavshedsplæg efter forvaltningslovens § 27, stk. 6. En sponsor indbragte DNVKs afgørelse for byretten med påstand om ugyldighed, og denne sag kørte frem til 4. juni 2015, hvor sponsor valgte at hæve sagen med den begrundelse, at de fortrolige oplysninger allerede var udleveret til Det Nordiske Cochrane Center.

Endelig modtog DNVK 4 høringer vedrørende udkast til lovforslag, bekendtgørelser og guidelines i 2015.

Genom og biobankforskning

DNVKs formand fortsatte i 2015 sin deltagelse i STARS-samarbejdet, og DNVK sendte den 6. juli 2015 en samlet oversigt til STARS, med de videnskabetiske problemstillinger, som DNVK har identificeret inden for genom- og biobankforskning.

Det drejer sig blandt andet om adgangen til at dispensere fra kravet om indhentelse af informeret samtykke ifm. forskning, der indebærer omfattende genomsekventering af forsøgspersoner. DNVK er enige om, at de bioinformatiske data, der genereres ved omfattende genomsekventering, adskiller sig fra almindelige forskningsdata ved, at de rummer en stor mængde information, som vi i dag ikke kender den fulde betydning af. Omfattende genomsekventering er indgribende for den enkelte forsøgsperson og dennes familie, og dette rejser særlige beskyttelseshensyn og kræver særlige videnskabetiske overvejelser.

DNVK har særligt øje for risikoen for tilfældighedsfund og behovet for tilbagemelding til forsøgspersonen og dennes pårørende i forbindelse med gennemførelsen af sådanne forskningsprojekter.

DNVK så i året flere sager, hvor forskere ønsker at lave omfattende genomsekventering på persongrupper fra 3.700 – 140.000 diagnosticerede og raske børn og voksne uden at indhente et nyt informeret samtykke. Der er tale om projekter, hvor forsøgspersonerne for op til 20 år siden har givet informeret samtykke til de oprindelige meget konkrete forskningsprojekter, og nu ønsker forskerne at forske videre på det dengang indsamlede materiale i form af omfattende genomsekventering, ofte inden for et bredere felt af sygdomskategorier. Endvidere oplever DNVK, at der ansøges om mulighed for at udlevere det genomsekventerede materiale til udlandet med henblik på selvstændig forskning i udlandet.

DNVK har oparbejdet en praksis i forbindelse med dispensationsagerne, hvor der blandt andet kigges på formål og sigte med det nye projekt, der ikke må være væsentligt anderledes end det oprindelige projekt, som forsøgspersonen har givet samtykke til. Endvidere vurderes risikoen for tilfældighedsfund, der skal være minimal, og om eventuelle tilfældighedsfund håndteres forsvarligt. Endelig vurderes om forsøgspersonerne tidligere er informeret om, at der vil ske undersøgelser af arveanlæg/gener. Herudover skal komiteerne – som i andre forskningsprojekter – påse, at oplysninger og væv fra deltagerne beskyttes efter lov om behandling af personoplysninger.

Uanset at DNVK efter den eksisterende lov har kompetence til at træffe afgørelse om dispensation, ønsker DNVK belyst, om der er særlige hensyn involveret ved genomforskning, som ændrer synet på, hvornår komitésystemet kan give tilladelse til at benytte biologisk materiale til forskning uden samtykke fra forsøgspersonen.

En anden problematik, som DNVK har viderebragt til STARS, er når biologisk materiale i forbindelse med genomsekventering skifter status til bioinformatiske data. Komitésystemet har i dag alene adgang til at foretage videnskabsetisk vurdering af forskning, der benytter biologisk materiale. Forskning i data kræver ikke videnskabsetisk vurdering, men er omfattet af Persondataloven. Dette finder DNVK videnskabsetisk problematisk, bl.a. når det gælder projekter, hvor komitésystemet har givet tilladelse til genomsekventering af biologisk materiale i et konkret projekt, og forsker efterfølgende kan benytte de tilvejebragte følsomme og informationstunge bioinformatiske data til forskning med andre formål uden videnskabsetisk bedømmelse.

I mangel af lovgivning på området, har DNVK valgt at knytte vilkår til de forskningsprojekter, der er underlagt videnskabsetisk vurdering, hvorefter de bioinformatiske data, der udspringer af en komitégodkendt genomsekventering af biologisk materiale, ikke efterfølgende kan anvendes uden særskilt tilladelse fra DNVK og Datatilsynet. DNVK har dog indstillet til STARS, at der skabes klare retlige rammer for denne praksis.

Det er komitéens opfattelse, at forskning i sundhedsdata og biobanker er et af de vigtigste emner at få skabt klarhed over i året der kommer. Det bliver afgørende at finde den rette balance mellem hensynet til forsøgspersoners beskyttelse og rettigheder samt hensynet til Danmarks unikke forskningsposition. DNVK vil fortsat bidrage til at skabe klarhed og mulige løsningsmodeller. DNVK har således indstillet til STARS, at der skabes offentlig debat og mere klare lovgivningsmæssige rammer inden for dette område og deltager ligeledes i Sundheds- og Ældreministeriets nedsatte arbejdsgruppe vedr. juridiske og etiske aspekter forbundet med anvendelsen af biologisk materiale og særligt følsomme sundhedsdata til forskning og i behandlingsøjemed.

Internationalt samarbejde

Den 22. december 2015 udsendte Sundheds- og Ældreministeriet høring om udkast til forslag til lov om kliniske forsøg med lægemidler. Baggrunden er EU-forordningen (nr. 536/2014) om lægemiddelforsøg, der medfører væsentlige ændringer for myndighedernes sagsbehandling af ansøgninger om kliniske forsøg med lægemidler. Der introduceres bl.a. en ny model for indsendelse af og samarbejde om godkendelsen af lægemiddelforsøg. Ansøgninger om kliniske forsøg skal fremover indsendes til en fælles EU-portal med tilhørende database, således at al information om forsøg i EU samles ét sted. Ved forsøg, der ønskes gennemført i flere lande, samarbejder de berørte lande om godkendelsen og ét medlemsland udpeges til at koordinere godkendelsesprocessen.

Sekretariatet har i 2015 bidraget til det lovforberedende arbejde ved deltagelse i ministeriets arbejdsgrupper om implementeringen af forordningen. Endvidere har sekretariatet i samarbejde med Lægemiddelstyrelsen deltaget i månedlige ekspertgruppemøder og en række faglige arbejdsgruppemøder under EMA med henblik

på at medvirke til at skabe rammerne for anmeldelse og behandling af lægemiddelforsøg i Danmark. Forordningen stiller krav om øget koordination mellem Lægemiddelstyrelsen og det videnskabetiske komitéssystem ved vurdering af ansøgninger om kliniske forsøg. Det tættere samarbejde mellem myndighederne vil blandt andet kræve etablering af en ny national IT-plattform, som kan understøtte kommunikationen mellem Lægemiddelstyrelsen og det videnskabetiske komitéssystem, ligesom IT-plattformen skal kunne understøtte kommunikation mellem Danmarks nationale kontaktpunkt og EU-databasen.

Lovforslaget lægger op til oprettelsen af en eller flere videnskabetiske lægemiddelkomiteer, som specialiseres i at behandle lægemiddelforsøg. På baggrund af det formodede antal lægemiddelansøgninger forventes der at blive nedsat 3 videnskabetiske lægemiddelkomiteer. De nye komiteer placeres organisatorisk under Sundheds- og Ældreministeriet, og vil blive sekretariatsbetjent af Fællessekretariatet for Det Ethiske Råd og DNVK.

Hver videnskabetiske lægemiddelkomité vil bestå af 8 medlemmer, hvoraf 4 medlemmer skal være aktive inden for den sundhedsvidenskabelige forskning, og 4 medlemmer skal være lægpersoner. For at imødekomme forordningens krav om inddragelse af synspunkter fra patienter eller patientorganisationer, bliver 2 af de 4 lægemedlemmer patientrepræsentanter.

Formanden udpeges af sundheds- og ældreministeren, og denne skal være aktiv inden for sundhedsvidenskabelig forskning for at sikre, at formanden har faglig indsigt i projekterne. 5 medlemmer udpeges efter indstilling fra Regionerne og 2 repræsentanter udpeges efter indstilling fra patientorganisationer. Der sker udpegning for en periode 4 år med mulighed for 2 genudpegninger.

Den foreslåede model for sammensætning skal sikre, at den videnskabetiske bedømmelse foretages af komiteer, der er forankret både regionalt og i sundhedsvidenskabelige miljøer, samtidig med at der tages hensyn til synspunkter fra patientrepræsentanter.

I 2015 har DNVK tillige deltaget i møder i EFGCP, EURECNET og UNESCOs 11th World Conference on Bioethics samt afgivet nationale og internationale høringssvar med henblik på at bidrage til den fortsatte udvikling af de internationale og nationale rammer for komitésystemet.

Øvrige aktiviteter

Traditionen tro tilrettelagde DNVK komitésystemets årsmøde den 1.-2. oktober 2015 på Munkebjerg Hotel i Vejle med deltagelse af medlemmer af de regionale komitéer, deres sekretariater, myndigheder, gæster og samarbejdspartner, i alt ca. 120 personer deltog. Årsmødet fokuserede bl.a. på to af tidens vigtigste emner vedrørende forskning i biobanker og sundhedsdata samt Danske Regioners handlingsplan for Personlig medicin.

Endvidere præsenterede DNVK på årsmødet resultatet af den første audit i komitésystemet. Temaet for årets audit var "De videnskabetiske komitéers bedømmelse af projekter med børn" og formålet var at sikre kvalitetsudvikling, kvalitetssikring og læring i komitésystemet. Resultatet af årets testsag blev tillige drøftet. Emnet for denne var spørgsmålet om anmeldelsespligt.

Forarbejdet til en ny hjemmeside har fundet sted i 2015. Et resultat af årets audit var, at op til 70% af de udvalgte anmeldelser led af formelle mangler, som kunne være rettet forud for indsendelse til en komité. Set i lyset af dette, besluttede komitésystemet, at DNVK skulle forsøge at gøre anmeldelsesvejledningen nemmere tilgængelig og mere målrettet forskerne, med det formål at gøre mindske antallet af formelle fejl i anmeldelserne.

Endvidere har DNVK kigget på om den nuværende anmeldelsesportal for ikke-lægemiddelforsøg kunne optimeres og gøres mere brugervenlig. Dette arbejde vil fortsætte i 2016 i et tæt samarbejde med de regionale komitéer.

DNVKs sekretariat har tillige løbende deltaget i møder med Sundheds- og Ældreministeriet, Sundhedsstyrelsen, Lægemiddelstyrelsen, Sundhedsdatastyrelsen, Lægemiddelindustriforeningen m.fl. med henblik på at drøfte relevante problemstillinger og sikre vidensdeling. Endvidere rådgiver sekretariatet dagligt forskere i en række videnskabetiske spørgsmål.

For en mere uddybende gennemgang af DNVKs aktiviteter henvises til komitésystemets fælles årsberetning for 2015, der udkommer i april 2016.

Tabel 1
Virksomhedens økonomiske hoved- og nøgletal

| Hovedtal | | | |
|---|---------------|---------------|--------------|
| (1.000 kr.) | 2013 | 2014 | 2015 |
| Resultatopgørelse | | | |
| Ordinære driftsindtægter | -10.416 | -10.253 | -9.609 |
| Heraf indtægtsført bevilling | -10.200 | -10.100 | -9.500 |
| Heraf eksterne indtægter | 0 | 0 | 0 |
| Heraf øvrige indtægter | -216 | -153 | -109 |
| Ordinære driftsomkostninger | 8.319 | 7.952 | 9.549 |
| - Heraf løn | 6.580 | 6.365 | 7.288 |
| - Heraf afskrivninger | 291 | 0 | 12 |
| - Heraf øvrige omkostninger | 1.446 | 1.587 | 2.249 |
| Resultat af ordinær drift | -2.097 | -2.301 | -60 |
| Resultat før finansielle poster | -962 | -978 | 1.066 |
| Årets resultat | -951 | -978 | 1.068 |
| Balance | | | |
| Anlægsaktiver | 204 | 204 | 938 |
| Omsætningsaktiver | 5.751 | 6.120 | 4.682 |
| Egenkapital | 2.822 | 3.800 | 2.732 |
| Langfristet gæld | 0 | 0 | 498 |
| Kortfristet gæld | 2.678 | 2.474 | 2.390 |
| Låneramme | 700 | 2.000 | 1.000 |
| Træk på Låneramme | 0 | 0 | 733 |
| Finansielle nøgletal | | | |
| Udnyttelsesgrad af låneramme | 0% | 0% | 73,3% |
| Negativ udsvingsrate | 12,8 | 17,6 | 12,4 |
| Overskudsgrad | 9,1% | 9,5% | -11,1% |
| Bevillingsandel | 97,9% | 98,5% | 98,9% |
| KPI: | | | |
| Antal sygefraværsdage pr. ansat i alt | - | - | 14,0 |
| Antal sygefraværsdage pr. ansat uden langtidssyge | - | - | 8,5 |
| Personaleoplysninger | | | |
| Antal årsværk | 10,7 | 10,5 | 12,1 |
| Årsværkspris | 617,3 | 606,4 | 603,2 |
| Lønomsætningsandel | 63,2% | 62,1% | 75,8% |
| Lønsumsloft | 6.700 | 6.700 | 6.800 |
| Lønforbrug | 6.580 | 6.365 | 7.288 |

Samlet set viser regnskabet et underskud på 1,1 mio. kr. Der henvises til nedenstående afsnit under tabel 2 for uddybende regnskabsmæssige forklaringer.

Investeringen i nye hjemmesider har bevirket en mindre afskrivningspost, der ikke var budgetteret. Endvidere giver investeringen sig udslag i forøgelsen af anlægsaktiver, trækket på lånerammen samt forøgelsen af den langfristede gæld.

Overskudsgraden er negativ, hvilket skal ses i sammenhæng med merforbruget på øvrig drift.

Antallet af årsværk er steget som følge af ansættelse af nye medarbejdere, jf. nedenfor. Dette forklarer også det stigende lønforbrug i forhold til 2014

Virksomhedens KPI er ny i forhold til tidligere år. Sygefraværet ligger relativt højt, idet sekretariatet var ramt af en langtidssygemelding. Som led i koncernens forøgede fokus på sygefravær i 2016, vil der blive fulgt tæt op på sygefraværet.

Tabel 2
Virksomhedens hovedkonti

Drift

| | (Mio. kr) | Bevilling | | | Regnskab | Overført overskud ultimo |
|------------|-----------|-----------|------|--------------------------------|----------|--------------------------------|
| | | FL | TB | Finansårets bevilling i alt | | |
| § 16.11.40 | I alt | 9,7 | -0,2 | 9,5 | 10,6 | 2,5 |
| | Udgifter | 9,9 | -0,2 | 9,7 | 10,7 | |
| | Indtægter | -0,2 | 0,0 | -0,2 | -0,1 | |

Samlet set viser regnskabet for 2015 et underskud på 1,1 mio. kr., hvor

- 0,10 mio. kr. relaterer sig til ordinære driftsindtægter
- 0,65 mio. kr. relaterer sig til løn
- 0,35 mio. kr. relaterer sig til øvrig drift.

Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabsetiske Komité igangsatte i 2015 arbejdet med ny visuel identitet og hjemmesider, hvilket var udskudt fra 2014, der har medført mindre afskrivninger i 2015.

I forbindelse med en langtidssygemelding i sekretariatet, blev en ekstra jurist ansat som vikar, med det formål at få afgjort de mange klagesager over aktindsigts-afgørelserne i de regionale komitéer samt til implementeringen af EU-forordningen om lægemiddelforsøg. Endvidere blev der oprettet en stilling som erhvervs-ph.d i sekretariatet, der delvist finansieres af Innovationsfonden, hvor sekretariatet har betalt i 2015, og hvor Innovationsfonden betaler i 2016. Betalingen deles i 2017.

Endvidere anlagde en sponsor retssag mod Den Nationale Videnskabsetiske Komité, hvorfor der er afholdt ekstraordinære udgifter til Kammeradvokaten, ligesom en generel huslejestigning og en forøget deltagelse i DNVKs årsmøde afholdt for komitésystemet udgør dele af det aftalte merforbrug.

2.3 Kerneopgaver og ressourcer

Tabel 3
Sammenfatning af økonomi for virksomhedens opgaver

| Opgave (beløb i mio. kr.) | Bevilling (FL + TB) | Øvrige indtægter | Omkostninger | Andel af årets underskud |
|--|------------------------|---------------------|--------------|--------------------------------|
| 0. Generel ledelse og administration | -2,4 | | 3,2 | 0,8 |
| 1. Rådgivning af Folketinget og andre | -2,2 | | 2,2 | 0,0 |
| 2. Informations- og debatskabende aktiviteter | -2,3 | | 2,2 | -0,1 |
| 3. Koordination, kvalitet og læring i komitésystemet | -1,2 | | 1,4 | 0,2 |
| 4. Følge forskningsudviklingen på sundhedsområdet | -0,2 | | 0,3 | 0,1 |
| 5. Sagsbehandling af konkrete anmeldelser | -1,2 | -0,1 | 1,4 | 0,1 |
| I alt | -9,5 | -0,1 | 10,7 | 1,1 |

Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabsetiske Komité igangsatte i 2015 arbejdet med ny visuel identitet og hjemmesider, hvilket var udskudt fra 2014. I forbindelse med en langtidssygemelding i sekretariatet, blev en ekstra jurist ansat som vikar, med det formål at få afgjort de mange klagesager over aktindsigts-afgørelserne i de regionale komitéer samt til implementeringen af EU-forordningen om lægemiddelforsøg. Endvidere oprettedes en stilling som erhvervs-ph.d i sekretariatet, der delvist finansieres af Innovationsfonden.

Endvidere anlagde en sponsor retssag mod Den Nationale Videnskabsetiske Komité, hvorfor der er afholdt ekstraordinære udgifter til Kammeradvokaten, ligesom en generel huslejestigning og en forøget deltagelse i DNVKs årsmøde afholdt for komitésystemet udgør dele af det aftalte merforbrug.

2.4 Målrapporing

Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabsetiske Komité er ikke omfattet af ministeriets koncept for resultatkontrakter. Fællessekretariatet udarbejder hvert år en arbejdsplan for det kommende år. Der afrapporteres på denne plan.

Der henvises til pkt. 2.2 Ledelsesberetning for en gennemgang af årets mål og resultater.

2.5 Forventninger til det kommende år

Som ovenfor nævnt har Fællessekretariatet ikke en resultatkontrakt. Der udarbejdes i stedet en arbejdsplan, der fastlægger målsætningerne for arbejdet.

Tabel 4
Forventninger til det kommende år

| (mio. kr.) | Regnskab 2015 | Grundbudget 2016 |
|-------------------------------|------------------|---------------------|
| Bevilling og øvrige indtægter | -9,6 | -9,6 |
| Udgifter | 10,7 | 11,2 |
| Resultat | 1,1 | 1,6 |

Det Etske Råd

Rådsmøder og arbejdsgrupper

I løbet af 2016 sker der et større medlemsskifte i Rådet, idet en række rådsmedlemmers udpegningsperiode udløber, mens andre står over for en eventuel genudpegningsperiode. Endvidere skal Rådet have ny formand i foråret 2016, hvilket kan medføre ændringer i den nuværende arbejdsplan.

Der er planlagt 11 rådsmøder til afholdelse i 2016.

Arbejdsgruppen vedr. "Diagnoser" præsenterer den 26. januar 2016 sit arbejde ved en debatdag på Christiansborg i samarbejde med Lægeforeningen og Danske Patienter.

Resultatet af arbejdet med "Etisk Forbrug" præsenteres ved 2 debatarrangementer på Christiansborg i foråret 2016. I løbet af 2. kvartal 2016 udkommer Rådet tillige med en udtalelse om "Klima og danskernes sundhed", hvilket ledsages af et debatarrangement. Rådet har flere gange beskæftiget sig med de etiske problemer, som opstår når vi frembringer klimaforandringer, som skader mennesker og naturen, og udtalelsen vil bygge videre på arbejdet med "Etisk Forbrug".

I april måned 2016 udsender Rådet sit undervisningsmateriale "Etik og Livets Byggeklodser" rettet mod gymnasieskolerne. Årets tema er CRISPR, der handler om en ny teknik til genmodificering, som potentielt kan revolutionere mulighederne for at ændre ved menneskers og kommende menneskers gener. Det består af en tekst rettet mod biologiundervisningen, der beskriver, hvordan teknikken virker, suppleret med et interview med genforsker Jacob Giam fra Århus Universitet, som forklarer, hvordan forskerne arbejder med teknikken. Desuden består materialet af nogle tekster om de etiske implikationer af at anvende teknikken på sygdomsbehandling og forbedring af mennesker, rettet mod filosofi- og religionsundervisningen. Endvidere udgiver Rådet en opdateret udgave af det meget populære materiale "Alt om DNA".

Arbejdsgruppen vedr. "Nudging og Folkesundhed" forventes at afslutte sit arbejde i efteråret 2016.

Arbejdsgruppen vil undersøge, hvordan sundhedsvæsenet og staten påvirker borgere til at træffe bestemte valg i deres adfærd for at fremme sundhed, herunder se på, hvor langt sundhedsmyndighederne kan gå i forsøget på systematisk at påvirke folk i en bestemt retning, fordi valget af den information man giver folk, altid vil påvirke de valg, folk foretager. Det gælder både ifm. nudgingtiltag og ved brugen af prædiktive undersøgelser, som fx kræftscreenings- og vaccineprogrammer.

Arbejdet med "Etik ved livets afslutning" vil fortsætte igennem hele 2016 og forventes offentliggjort i foråret 2017. Formålet er her at skabe et praksisorienteret materiale om behandling af døende og døendes vilkår. Rådet har igennem de seneste år udgivet en række tekster om dette emne, og ønsket er at bringe disse værdidiskussioner ud i praksis i dialog med pleje- og sundhedspersonale, døende og pårørende. Side-løbende vil arbejdsgruppen undersøge andre aktuelle problemstillinger, som har manges bevågenhed, fx patienters mulighed for at træffe beslutninger om fremtidige behandlinger.

Til sommer igangsættes et samarbejde med Børnerådet vedr. "Tvang af børn i somatikken". Målet for arbejdet er at undersøge, om det er muligt at udvikle måder, hvorpå man kan minimere de ofte langvarige gener, mange børn får efter somatisk behandling i sundhedsvæsenet. Generne kan følge børnene langt ind i voksenlivet og knytter sig til den angst og usikkerhed, der var forbundet med behandlingen i barndommen. Ikke mindst kan det skabe angst og utryghed, når det er nødvendigt at fastholde børnene, fordi de modsætter sig behandlingen, det kan fx være i forbindelse med, at der skal tages en blodprøve eller gives en vaccine. Men potentielt set kan enhver procedure skabe angst. Situationen forværres, hvis børnene mangler kendskab til, hvad der skal ske med dem. Nogle afdelinger i Danmark har forsøgt at udvikle behandlingsmetoder, som kan minimere de beskrevne gener. Arbejdet skal gennemføres i samarbejde med disse afdelinger.

I efteråret 2016 igangsættes 2 nye arbejdsgrupper. Den ene vedrører emnet "Wearables", hvor Rådet med udgangspunkt i sit netop afsluttede arbejde med forskning i sundhedsdata vil udarbejde en udtalelse, hvor der konkret tages stilling til brugen af wearables i det danske sundhedsvæsen, set i lyset af den intensiverede indsamling af sundhedsoplysninger om borgerne ved hjælp af borgernes elektroniske apparater såsom mobiltelefon/tablet, ur, TV eller computer m.m. Emnet for den anden arbejdsgruppe, står fortsat åbent. Arbejdsgruppernes arbejde kan løbende følges på Rådets hjemmeside.

Øvrige aktiviteter

Rådet deltager tillige i 2016 ved Science i Forum med det nye undervisningsmateriale rettet mod gymnasieskolerne om CRISPR.

I juni måned deltager repræsentanter fra Rådet i Folkemødet på Bornholm. Rådets eget debatarrangement tager udgangspunkt i redegørelsen om "Etisk Forbrug" og det forventes at rådsmedlemmerne deltager som oplægsholdere ved en lang række arrangementer under Folkemødet. Herudover deltager rådsmedlemmerne løbende i ca. 100 forskellige debatarrangementer om relevante etiske temaer rundt om i landet.

Endvidere forventes Rådet fortsat at være aktiv i det internationale arbejde og bidrage til debat ved konferencer o.lign., ligesom Rådet vil udarbejde hørings svar, deltage i debatarrangementer, besvare henvendelser fra offentligheden for herigennem at sikre dialog med skoleelever og studerende samt deltage i den offentlige debat via kronikker, interviews m.m.

Den Nationale Videnskabsetiske Komité (DNVK)

For så vidt angår Komitéen forventes der afholdt 9 møder i DNVK og et årsmøde, hvor den videnskabsetiske hæderspris uddeles. Hertil kommer 2 møder i Kontaktforum, 2 møder i Samordningsforum og 2 møder med Lægemiddelstyrelsen med henblik på at sikre læring og videndeling. Antallet af sager forventes at blive på samme niveau som i 2015.

Genom og biobankforskning

DNVK vil fortsætte arbejdet med at få skabt klarhed over rammerne for forskning i sundhedsdata og biobanker i året der kommer. Det bliver afgørende at finde den rette balance mellem hensynet til forsøgspersoners beskyttelse og rettigheder samt hensynet til Danmarks unikke forskningsposition. DNVK vil fortsat bidrage til at skabe klarhed og mulige løsningsmodeller. DNVKs formand vil fortsat deltage i STARS samarbejdet og sekretariatet deltager i Sundheds- og Ældreministeriets nedsatte arbejdsgruppe vedr. juridiske og etiske aspekter forbundet med anvendelsen af biologisk materiale og særligt følsomme sundhedsdata til forskning og i behandlingsøjemed.

Internationalt samarbejde

Implementeringen af EU-forordningen om lægemiddelforsøg fortsætter med forøget kraft i 2016 med forberedelse af de nye komitéer, planlægning af de nye arbejdsprocedure og sagsgange, og med deltagelse i ekspertgruppemøder og en række faglige arbejdsgruppemøder under EMA. Endvidere igangsættes arbejdet med etableringen af en ny national IT-plattform, som kan understøtte kommunikationen mellem Lægemiddelstyrelsen og de videnskabsetiske komitéer, og der vil være behov for testning af EU-databasen og portalen.

I året der kommer, planlægger DNVK at deltage i møder i bl.a. EFGCP og EURECNET samt afgive nationale og internationale hørings svar med henblik på at bidrage til den fortsatte udvikling af de internationale og nationale rammer for komitésystemet.

Øvrige aktiviteter

DNVK vil i foråret 2016 præsentere sin nye hjemmeside med en mere brugervenlig anmeldelsesprocedure og -vejledning for ikke-lægemiddelforsøg. Forud for offentliggørelsen vil anmeldelsesproceduren blive testet hos en række forskere og hos de regionale videnskabsetiske komitéer.

Endvidere vil arbejdet med forberedelsen af en ny anmeldelsesdatabase for ikke-lægemiddelforsøg fortsætte i samarbejde med Samordningsforum.

Komitésystemet vil endvidere i 2016 gennemføre en audit og udarbejde en testsag til behandling i samtlige komitéer.

DNVKs sekretariat vil fortsat deltage i møder med Sundheds- og Ældreministeriet, Sundhedsstyrelsen, Lægemiddelstyrelsen, Sundhedsdatastyrelsen, Lægemiddelindustriforeningen m.fl. med henblik på at drøfte relevante problemstillinger og sikre vidensdeling. Sekretariatet vil i 2016 deltage i seminarer og konferencer hos nationale samarbejdspartnere med henblik på sammen med Lægemiddelstyrelsen at informere om indholdet af EU-forordningen om kliniske lægemiddelforsøg og status for den danske implementering. Endvidere rådgiver sekretariatet dagligt forskere i en række videnskabetiske spørgsmål.

3. Regnskab

3.1 Anvendt regnskabspraksis

Det Etiske Råd og Den Nationale Videnskabsetiske Komité's årsrapport er udarbejdet i henhold til Moderniseringsstyrelsens "Vejledning om årsrapport for statslige institutioner 2015" (Januar 2016).

Årsrapporten for 2015 er aflagt efter principperne for omkostningsbevillinger, jf. Regnskabsbekendtgørelse nr. 70 af 27. januar 2011. Regnskabspraksis følger retningslinjerne i Finansministeriets Økonomisk Administrative Vejledning. De data, der er anvendt i årsrapporten, er hentet fra SB, SKS og Navision Stat.

3.2. Resultatopgørelse mv.

3.2.1 Resultatopgørelse

Tabel 5
Resultatopgørelse

| Note | Beskrivelse (1.000 kr.) | 2014 | 2015 | GB 2016 |
|------|--|----------------|---------------|---------------|
| | Ordinære driftsindtægter | | | |
| | Indtægtsført bevilling | | | |
| | Bevilling | -10.100 | -9.500 | -9.500 |
| | Reserveret af indeværende års bevillinger | 0 | 0 | 0 |
| | Anvendt af tidl. års reserverede bevillinger | 0 | 0 | 0 |
| | Indtægtsført bevilling i alt | -10.100 | -9.500 | -9.500 |
| | Salg af varer og tjenesteydelser | 0 | -11 | 0 |
| | Tilskud til egen drift | 0 | 0 | 0 |
| | Gebyrer | -153 | -98 | -200 |
| | Ordinære driftsindtægter i alt | -10.253 | -9.609 | -9.700 |
| | Ordinære driftsomkostninger | | | |
| | Ændring i lagre | | | |
| | Forbrugsomkostninger | | | |
| | Husleje | 0 | 6 | 0 |
| | Forbrugsomkostninger i alt | 0 | 6 | 0 |
| | Personaleomkostninger | | | |
| | Lønninger | 5.753 | 6.340 | 6.961 |
| | Pension | 850 | 975 | 1.229 |
| | Lønrefusion | -248 | -27 | 0 |
| | Andre personaleomkostninger | 10 | 0 | 0 |
| | Personaleomkostninger i alt | 6.365 | 7.288 | 8.190 |
| | Af- og nedskrivninger | 0 | 12 | 200 |
| | Andre ordinære driftsomkostninger | 1.587 | 2.243 | 1.795 |
| | Ordinære driftsomkostninger i alt | 7.952 | 9.549 | 10.185 |
| | Resultat af ordinær drift | -2.301 | -60 | 485 |
| | Andre driftsposter | | | |
| | Andre driftsindtægter | 0 | 0 | 0 |
| | Andre driftsomkostninger | 1.323 | 1.126 | 1.100 |
| | Resultat før finansielle poster | -978 | 1.066 | 1.585 |
| | Finansielle poster | | | |
| | Finansielle indtægter | 0 | 0 | 0 |
| | Finansielle omkostninger | 0 | 2 | 10 |
| | Resultat før ekstraordinære poster | -978 | 1.068 | 1.595 |
| | Ekstraordinære poster | | | |
| | Ekstraordinære indtægter | 0 | 0 | 0 |
| | Ekstraordinære omkostninger | 0 | 0 | 0 |
| | Årets resultat | -978 | 1.068 | 1.595 |

Samlet set viser regnskabet for 2015 et underskud på 1,1 mio. kr., hvor

- 0,10 mio. kr. relaterer sig til ordinære driftsindtægter
- 0,65 mio. kr. relaterer sig til løn
- 0,35 mio. kr. relaterer sig til øvrig drift.

Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabsetiske Komité igangsatte i 2015 arbejdet med ny visuel identitet og hjemmesider, hvilket var udskudt fra 2014, der har medført mindre afskrivninger i 2015.

I forbindelse med en langtidssygemelding i sekretariatet, blev en ekstra jurist ansat som vikar, med det formål at få afgjort de mange klagesager over aktindsigts-afgørelserne i de regionale komitéer samt til implementeringen af EU-forordningen om lægemiddelforsøg. Endvidere blev der oprettet en stilling som erhvervs-ph.d i sekretariatet, der delvist finansieres af Innovationsfonden, hvor sekretariatet har betalt i 2015, og hvor Innovationsfonden betaler i 2016. Betalingen deles i 2017.

Endvidere anlagde en sponsor retssag mod Den Nationale Videnskabsetiske Komité, hvorfor der er afholdt ekstraordinære udgifter til Kammeradvokaten, ligesom en generel huslejestigning og en forøget deltagelse i DNVKs årsmøde afholdt for komitésystemet udgør dele af det aftalte merforbrug

Kolonnen GB 2016 afspejler grundbudgettet for 2016.

Det bemærkes, at der i 2016 budgetteres med et merforbrug på 1,6 mio. kr. i forhold til bevillingen. I forbindelse med implementering og oprettelse af nye lægemiddelletiske komitéer, der skal driftes og serviceres af fællessekretariatet, forventes ansættelse af medarbejdere til løsning af de nye opgaver. Merforbruget forventes finansieret af virksomhedens overførte overskud og ved veksling af driftsmidler til lønsum.

3.2.2 Resultatdisponering

Tabel 6
Resultatdisponering

| Resultatdisponering (1.000 kr.) | 2015 |
|--|--------|
| Disponeret bortfald | |
| Disponeret til udbytte til statskassen | |
| Disponeret til overført overskud | -1.068 |

3.3 Balancen

Tabel 7
Balancen

| Note | Aktiver (1.000 kr.) | 2014 | 2015 | Note | Passiver (1.000 kr.) | 2014 | 2015 |
|------|---|--------------|--------------|------|----------------------------------|--------------|--------------|
| | Anlægsaktiver | | | | Egenkapital | | |
| | Immaterielle anlægsaktiver | | | | Reguleret egenk. (Startkapital) | 204 | 204 |
| | Færdiggjorte udviklingsprojekter | 0 | 0 | | Opskrivninger | 0 | 0 |
| | Erhv. koncessioner, patenter m.v. | 0 | 0 | | Reserveret egenkapital | 0 | 0 |
| | Udviklingsproj. under opførelse | 0 | 0 | | Bortfald | 0 | 0 |
| | Immaterielle anlægsaktiver i alt | 0 | 0 | | Udbytte til staten | 0 | 0 |
| | Materielle anlægsaktiver | | | | Overført overskud | 3.596 | 2.528 |
| | Grunde, arealer og bygninger | 0 | 0 | | Egenkapital i alt | 3.800 | 2.732 |
| | Infrastruktur | 0 | 0 | | Hensatte forpligtelser | 50 | 50 |
| | Transportmateriel | 0 | 0 | | Langfristede gældsposter | | |
| | Produktionsanlæg og maskiner | 0 | 0 | | FF4 Langfristet gæld | 0 | 448 |
| 1 | Inventar og IT-udstyr | 0 | 733 | | Donationer | 0 | 0 |
| | Igangv. arbejder for egen regning | 0 | 0 | | Prioritetsgæld | 0 | 0 |
| | Materielle anlægsaktiver i alt | 0 | 733 | | Anden langfristet gæld | 0 | 0 |
| | Finansielle anlægsaktiver | | | | Langfristet gæld i alt | 0 | 448 |
| | Statsforskrivning | 204 | 204 | | Kortfristede gældsposter | | |
| | Øvrige finansielle anlægsaktiver | 0 | 0 | | Leverandører af varer og tj.yd. | 1.354 | 1.178 |
| | Finansielle anlægsaktiver i alt | 204 | 204 | | Anden kortfristet gæld | 112 | 99 |
| | Anlægsaktiver i alt | 204 | 937 | | Skyldige feriepenge | 1.008 | 1.112 |
| | Omsætningsaktiver | | | | Reserveret bevilling | 0 | 0 |
| | Varebeholdninger | 0 | 0 | | Igangv. arbejder for fr. regning | 0 | 0 |
| | Tilgodehavender | 181 | 64 | | Periodeafgrænsningsposter | 0 | 1 |
| | Periodeafgrænsningsposter | 29 | 167 | | Kortfristet gæld i alt | 2.474 | 2.390 |
| | Værdipapirer | 0 | 0 | | Gæld i alt | 2.474 | 2.838 |
| | Likvide beholdninger | | | | Passiver i alt | 6.324 | 5.620 |
| | FF5 Uforrentet konto | 2.990 | 2.315 | | | | |
| | FF7 Finansieringskonto | 2.920 | 2.137 | | | | |
| | Andre likvider | 0 | 0 | | | | |
| | Likvide beholdninger i alt | 5.910 | 4.452 | | | | |
| | Omsætningsaktiver i alt | 6.120 | 4.683 | | | | |
| | Aktiver i alt | 6.324 | 5.620 | | | | |

Balancens tal udtrykker korrekt klassifikation af aktiver og passiver for hver regnskabskonto.

Egenkapitalens størrelse er faldet som følge af det overførte underskud for 2015.

IT-investeringen i to nye hjemmesider forklarer dels stigningen i de materielle anlægsaktiver, dels faldet i de likvide beholdninger og stigningen i den langfristede gæld.

3.4 Egenkapitalforklaring

Tabel 8
Egenkapitalforklaring

| Egenkapitalforklaring (1.000 kr.) | 2014 | 2015 |
|---|-------|--------|
| Egenkapital primo | 2.822 | 3.800 |
| Reguleret egenkapital primo | 204 | 204 |
| +Ændring i reguleret egenkapital | 0 | 0 |
| Reguleret egenkapital ultimo | 204 | 204 |
| Opskrivninger primo | 0 | 0 |
| +Ændring i opskrivninger | 0 | 0 |
| Opskrivninger | 0 | 0 |
| Reserveret egenkapital primo | 0 | 0 |
| +Ændring i reserveret egenkapital | 0 | 0 |
| Reserveret egenkapital ultimo | 0 | 0 |
| Overført overskud primo | 2.618 | 3.596 |
| +Primoregulering/flytning mellem bogføringskredse | 0 | 0 |
| +Regulering af det overførte overskud | 0 | 0 |
| +Overført fra årets resultat | 978 | -1.068 |
| -Bortfald | 0 | 0 |
| -Udbytte til staten | 0 | 0 |
| Overført overskud ultimo | 3.596 | 2.528 |
| Egenkapital ultimo | 3.800 | 2.732 |

Årets negative resultat på 1,1 mio. kr. har medført, at det overførte overskud og den samlede egenkapital er faldet, således at egenkapitalen ultimo 2015 udgør i alt 2,7 mio. kr.

3.5 Likviditet og låneramme

Tabel 9
Udnyttelse af låneramme

| (1.000 kr.) | 2015 |
|---|-------|
| Sum af immaterielle og materielle anlægsaktiver | 733 |
| Låneramme | 1.000 |
| Udnyttelsesgrad i pct. | 73,3% |

Der er i 2015 foretaget investeringer i to nye hjemmesider med det formål at skabe en fælles teknisk platform for Rådets og Komitéens hjemmesider samt at skabe nye visuelle identiteter (logo).

3.6 Opfølgning på lønsumsloft

Tabel 10

Opfølgning på lønsumsloft

| Hovedkonto 16.11.40 (mio. kr.) | 2015 |
|---|------|
| Lønsumsloft FL | 6,6 |
| Lønsumsloft inkl. TB/aktstykker | 6,8 |
| Lønforbrug under lønsumsloft | 7,3 |
| Difference (merforbrug) | -0,5 |
| Akk. opsparing ult. tidligere år (2014) | 0,5 |
| Akk. opsparing ult. indeværende år (2015) | 0,0 |

Fællesekretariatet for Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabsetiske Komité har i 2015 overskredet lønsumsloftet med 0,5 mio. kr. som følge af ansættelsen af en vikar grundet en langtidssygemelding på det juridiske område, ligesom der er ansat en erhvervs-ph.d, der delvist finansieres af Innovationsfonden, hvor sekretariatet har betalt i 2015, og hvor Innovationsfonden betaler i 2016. Betalingen deles i 2017.

3.7 Bevillingsregnskabet

Tabel 11

Bevillingsregnskab

| Hovedkonto | Navn | Bevillingstype | (Mio. kr.) | Bevilling | Regnskab |
|------------|--|----------------|------------|-----------|----------|
| 16.11.40 | Fællessekr. for Det Ethiske Råd og Den Nationale Videnskabsetiske Komité | Drift | Udgifter | 9,7 | 10,7 |
| | | | Indtægter | -0,2 | -0,1 |

Der henvises til de regnskabsmæssige forklaringer under pkt. 3.2.1 Resultatopgørelse mv.

4. Bilag

4.1 Noter til resultatopgørelse og balance

Tabel 12

Note 1: Immaterielle anlægsaktiver

| (1.000 kr.) | Færdiggjorte udviklingsprojekter | Udviklingsprojekter under opførelse | I alt |
|---|----------------------------------|-------------------------------------|-------|
| Kostpris | 707 | 0 | 707 |
| Primokorrekationer og flytning ml. bogføringskredse | 0 | 0 | 0 |
| Tilgang | 0 | 0 | 0 |
| Afgang | 0 | 0 | 0 |
| Kostpris pr. 31.12.2015 | 707 | 0 | 707 |
| Akkumulerede afskrivninger | 707 | 0 | 707 |
| Akkumulerede nedskrivninger | 0 | 0 | 0 |
| Akkumulerede af- og nedskrivninger 31.12. 2015 | 707 | 0 | 707 |
| Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.2015 | 0 | 0 | 0 |
| Årets afskrivninger | 0 | 0 | 0 |
| Årets nedskrivninger | 0 | 0 | 0 |
| Årets af- og nedskrivninger | 0 | 0 | 0 |

| | Udviklingsprojekter under udførelse |
|---|-------------------------------------|
| Primo saldo pr. 1. januar 2015 | 0 |
| Tilgang | 0 |
| Nedskrivninger | 0 |
| Overført til færdiggjorte udviklingsprojekter | 0 |
| Kostpris pr. 31.12.2015 | 0 |

Tabel 13

Note 2: Materielle anlægsaktiver

| | Grunde, arealer og bygninger | Infrastruktur | Produktionsanlæg og maskiner | Transportmateriel | Inventar og IT-udstyr | I alt |
|---|------------------------------|---------------|------------------------------|-------------------|-----------------------|-------|
| (1.000 kr.) | | | | | | |
| Kostpris | 0 | 0 | 0 | 0 | 368 | 368 |
| Primokorrekationer og flytning ml. bogføringskredse | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Tilgang | 0 | 0 | 0 | 0 | 745 | 745 |
| Afgang | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Kostpris pr. 31.12.2015 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1.113 | 1.113 |
| Akkumulerede afskrivninger | 0 | 0 | 0 | 0 | -380 | -380 |
| Akkumulerede nedskrivninger | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Akkumulerede af- og nedskrivninger 31.12.2015 | 0 | 0 | 0 | 0 | -380 | -380 |
| Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.2015 | 0 | 0 | 0 | 0 | 733 | 733 |
| Årets afskrivninger | 0 | 0 | 0 | 0 | -12 | -12 |
| Årets nedskrivninger | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Årets af- og nedskrivninger | 0 | 0 | 0 | 0 | -12 | -12 |

| | Udviklingsprojekter under udførelse |
|---|-------------------------------------|
| Primo saldo pr. 1. januar 2015 | 0 |
| Tilgang | 0 |
| Nedskrivninger | 0 |
| Overført til færdiggjorte udviklingsprojekter | 0 |
| Kostpris pr. 31.12.2015 | 0 |